

Nr 639

Av herr Hjalmarson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m.

Om den kris som nu hotar ej blott vår statsfinansiella stabilitet utan därjämte våra utsikter till statsfinansiell stabilitet kunde bedömas som övergående, som betingad av speciella och tillfälliga omständigheter, skulle man kunna begränsa sina ansträngningar i anledning av denna kris till åtgärder som ger oss tid att växa in i en uppenbart för stor utgiftskostym. Man skulle kunna avvakta den tidpunkt då stegringen i produktiva resurser och arbetsförtjänster — vilken även försiktiga ekonomer anser förhållandevis säker — sloge igenom för statsverkets del och koncentrera krafterna på att genomföra den ofrånkomliga upplåningen — diskonterandet av framtiden — på ett ur samhällsekonomisk synpunkt så litet störande sätt som möjligt. Om krisen hade varit endast ett uttryck för en övergående dämpning i den ekonomiska aktiviteten och därmed i förmågan att bereda människor sysselsättning, hade bort övervägas att lätta skattetrycket på strategiska punkter — även till priset av en tillfälligt ökad offentlig upplåning av kortfristig natur, i mån av möjligheter placerad också i utlandet. Erfarenheten synes tala för effektiviteten i en finanspolitik av detta slag. Den innebär att man lånar för att öka aktiviteten och sedan betalar igen med de merinkomster den ökade aktiviteten ger också det allmänna.

Men

Från budgetåret 1950/51 till budgetåret 1954/55 steg statens utgifter, i fast penningvärde räknat, per år nära 14 procent snabbare än inkomsterna. Från det budgetår som utgick med juni 1955 till det som alldeles nu är slutredovisat, 1958/59, steg utgifterna i genomsnitt 31 procent hastigare än deras inkomstmässiga underlag. Som utgifter har då räknats egentliga statsutgifter, som inkomster egentliga statsinkomster. Det kan inte påvisas att förhållandet mellan nämnda utgifter och inkomster är i avgörande grad konjunkturbestämt.

En »finanspolitik» — vilket uttryck även i detta sammanhang och egentligen av tekniska skäl torde få användas — som under nära nog ett decennium utan hänsyn till arbetslivets realiteter släpper igenom utgifter som intecknar en okänd framtids inkomster, som gör detta då vart års egna skatter och avgifter stiger starkt och med under en så lång period oavbruten men på samma gång tilltagande intensitet, en sådan »finanspolitik»

måste ofrånkomligen resultera i en kris, inte bara i en likviditetskris utan i en som går djupt. Måhända än väsentligare än de påtagligt ekonomiska konsekvenserna är de psykologiska. År efter år av nya och stigande utgifter underbygger nu ej sällan ett slags utgiftsbenägenhet i administrationen, vilket inte behöver betyda bristande intresse att motverka slöseri men väl att ambitionerna inriktas på kostsam expansion. Skilda intressegrupper och företrädare för de olika »angelägna önskemål» som alltid finns i ett samhälle stärks i sin föreställning att utrymmet för statliga bidrag är praktiskt taget obegränsat. Samtidigt skärps den vaksamhet mot nya och befärade skatteingripanden, som i synnerhet i ett samhälle med allt jämnare inkomster sätter allt trängre gränser för möjligheterna att utan risker för inflationsdrivande kompensationskrav öka den del av arbetsförtjänsterna det allmänna får att förfoga över. Det kan förefalla som om denna vaksamhet skulle kunna gäckas genom att det allmänna pressar in sina anspråk i priserna på de varor människorna köper och sålunda ålägger allmänhetens leverantörer att ovanpå de kostnader som bestämmer ett pris lägga också en växande del av de offentliga utgifterna. Utvägen är bekväm men ger ingalunda med säkerhet det eftertraktade större svängrummet för en expansiv utgiftspolitik. En priskänslighet, irriterad av skattekänslighet, av känslan att nödvändighetsvaran kostar mer än den behövde göra därför att myndigheterna samtidigt inkasserar sin tribut, fördjupar icke och breddar icke viljan hos de enskilda att ta sin andel av det allmännas kostnader, den vilja som aldrig kan ersättas av övervakning eller kontroll. Oavbrutet och snabbt stigande statsutgifter har alltså en tendens att oavsett vilka skatteingripanden som försöks sluta i bestämda och växande underskott i den statliga hushållningen, därför att medborgarnas känslighet mot ett skärpt skattetryck ökas och lätt förvandlas till överkänslighet. Att hotet om en fyraprocentig omsättningsskatt framkallar en köprush, som inte står i relation till den nya skattens i och för sig hårda tryck på priserna, är ett uttryck härför och för en tyvärr ej obefogad oro att en för snabb stegringstakt i statsutgifterna försvårar försvaret av penningvärdet.

Under budgetåret 1956/57 kan staten anses ha för inkomstöverföringar, egen konsumtion och sina investeringar tagit i anspråk något mer än 19 procent av den nationalprodukt brutto, som under samma tid framkom i arbetslivet. Huruvida denna andel skall betecknas som hög eller ej beror i väsentlig grad av de närmast ideologiskt bestämda värderingar man gör. En internationell jämförelse, gjord också den under hänsyn till de speciella förhållanden som bestämmer denna omständighet i de olika länderna, synes — trots det osäkra materialet — visa, att den svenska statsutgiftsnivån i relation till den sammanlagda omsättningen i det ekonomiska livet i vårt land redan för två år sedan låg högre än i de stater som har den mest progressiva ekonomien. Man torde för nu löpande budgetår kunna räkna med en bruttonationalprodukt av storleksordningen 61,5 miljarder kronor. Av ökningen i denna sedan 1956/57 kan enbart staten bedömas ha under sitt förfogande lagt i det närmaste 60 procent. Samtidigt har en kraftig expansion

skett inom det avsnitt av den offentliga sektorn som benämnes den kommunala, där statliga dispositioner i ej ringa mån slår ut i utgiftsavseende. Det förtjänar omnämnas, att denna centralisering av förfoganderätten sker i en period då en växande andel av produktionens bruttoavkastning egentligen är omisliga reinvesteringsmedel, nödvändiga att återföra till den löpande produktionen för att hålla denna konkurrensmässigt intakt.

Det kan anses troligt att statsverket under det budgetår som utgår den sista juni nästa år kommer att för sin räkning avdela nära 24 procent av bruttonationalprodukten. Förskjutningen under några få år från en redan i utgångsläget hög — måhända redan då även ur effektivitetssynpunkt för hög — utgiftsnivå till nuläget är anmärkningsvärd. Ökningen av procent-siffran från 19 till 24 mellan två tidsavsnitt, så näraliggande som budget-åren 1956/57 och 1959/60, och vid en starkt stigande bruttonationalprodukt ger grund ej blott för konstaterandet av befintligheten av en de höga statsutgifternas ideologi utan också för misstanken att de bestämmande själva förlorat kontrollen över utvecklingen.

Det statsutgiftsläge som nu fått etablera sig är icke förenligt med framsteg under stabilitet, ej heller med de anspråk den större marknaden, hur nu denna kommer att gestaltas, ställer oss inför som producenter och konkurrenter. Detta omdöme kan naturligtvis sägas vara förestavat av en politisk värdering, som överbetonar behovet av personlig rörelsefrihet och personligt initiativ i de oberäkneliga chansernas och riskernas övergångsskede. En värdering av de krafter vilka driver människorna till insatser såsom medarbetare i produktionen och som sparare finns med i bedömningen, men oavsett denna talar siffrorna sitt språk. Det borde höras desto tydligare som det faktiska och för höga utgiftsläge vi har innesluter ej redovisade utgiftsstegringsrisker, vilka med gängse terminologi måste karakteriseras som automatiska.

Under senare år har en egendomsöverflyttning från personligt till offentligt ägande skett. Kostnadsmedvetandet i offentligt ägda företag tycks i regel vara mindre utpräglat än i personligt ägda, ej minst därför att utvägar alltid förefaller stå öppna för statsföretag att vid påfrestningar för sin räkning mobilisera statens beskattningsmakt och företrädesrätt på låne-marknaden. Ju trängre det område blir där inkomsterna måste täcka utgifterna, inklusive skälig förräntning, desto större blir statsverkets utgifts-risker och desto mindre de medel som står till förfogande för beskattning.

Det mest egenartade i de senaste årens utgiftsutveckling är, att statsverkets egen konsumtion — dess utgifter för omedelbart statliga ändamål — har ökat ej blott i absoluta tal utan så kraftigt att den nu tar en större andel av de totala starkt stegrade utgifterna än för två år sedan. Med stigande omsättning brukar de egna omkostnaderna sjunka — relativt sett. Statens fasta kostnader är emellertid inte fasta. De är stigande, även i procent av den totala omfattningen. Denna trend låter sig ej bryta utan en djupgående omprövning.

Inkomstöverföringarnas andel av den växande statsutgiftssumman har va-

rit oförändrad. Detta återspeglar emellertid ej någon restriktivitet, endast att givna utfästelser om nya »förmåner» utformats så, att bedömningarna kommer först efter den redovisade perioden men med början omedelbart därefter. Dessa utfästelser, främst till folkpensionärerna, är av sådan art, att de borde ha redovisats från och med den tidpunkt då de gjordes.

Alldeles ofrånkomligt ger budgetunderskott stigande utgifter. Att förränta den upplåning underskotten föranleder kostar pengar. Denna utgiftsstegring är automatisk och bunden. Den tenderar att skärpa sig själv — ju högre den statliga upplåningen är desto högre blir under för övrigt lika förhållanden den mer långtidsbetonade räntenivån. Om statsupplåningens vikt för räntebildningen torde den omständigheten vittna, att denna upplåning numera måste beräknas till belopp som motsvarar mer än tre fjärdedelar av kapitalmarknadens hela kapacitet. Att bedöma statens ränteutgifter netto — gäldräntor minskade med förmögenhetsavkastningen — är på grund av tillämpade bokföringsprinciper svårt. Skäl finnes emellertid för det förmodandet att den reella nettoutgiften ungefär blir dubbelt så stor under nu löpande budgetår som 1956/57.

En svensk statsutgift, en gång beslutad, är trög i det avseendet att den svårigen låter sig minska. Däremot stiger den ofta. Ingen organisation är så perfekt att den inte — förr eller senare — anses böra göras än perfektare. Varje arbetsuppgift blir med åren alltmer komplicerad och bedömes kräva alltmer kvalificerad arbetskraft.

Varje nytt centralt eller regionalt ämbetsverk befinner efter någon tid vara underförsörjt. Varje statsbidrag blir otillräckligt. De utgifter som därmed skall bestridas pressar sig alltid intill och över bidragets gräns. Höga statsutgifter är alltså i och för sig en massa, som genom sin tyngd verkar för högre statsutgifter — en egenart vars verkan blir desto större som förutsättningarna för översyn och kontroll försvagas med utgiftsnivåns höjd.

De tre omständigheterna — utgifternas höga stegringstakt, deras för höga läge samhällsekoniskt sett, den inbyggda automatiken — gör det konstaterandet ofrånkomligt, att den statsfinansiella krisen är djupgående samt oskiljaktig från den politik som förts och förs. Den är så djupgående att finanspolitik av hittills tillämpat slag icke låter sig driva utan ytterst svåra följder och att en aktiv penningpolitik med behövlig grad av effektivitet knappast längre är möjlig.

Att försöka lösa denna kris på det närmast till hands liggande sättet — genom att försöka förstärka statens inkomster — ger ingen lösning. Utrymmet för nya inkomster till staten är starkt begränsat, särskilt i ett hårdnande internationellt konkurrensläge. Inkomster för staten är utgifter — kostnader — för medborgarna, kostnader som utgår med absolut förtursrätt och som den enskilde ej kan påverka. En ökning av det totala skattetrycket — och om en sådan rör det sig — får alltid marginalverknningar. Ju högre skattetrycket är i utgångsläget desto mer oberäkneliga blir dessa verknningar, desto häftigare kan utslaget förmodas bli på sparandet, riskviljan, valet mellan obeskattad fritid och beskattad arbetsförtjänst, intensiteten i arbets-

livet och de krav på kompensation i olika former som alldeles osökt får luft under vingarna. Den enkla beräkningen med en skärpt beskattning är ju att medborgarna skall tvingas hålla tillbaka de utgifter som de själva direkt och efter eget val svarar för. Härigenom skall svängrum skapas för de redan tidigare ökade statliga utgifterna, en slags efterhandstäckning skall åstadkommas. Risken är bara den att medborgarna inte finner sig i åläggandet att krympa sina kostnader, om de förnimmer dessa såsom redan i utgångsläget snarast för låga — ett omdöme som färre och färre är beredda att fälla om de statliga utgifterna. Möjligheterna att verkligen tvinga fram allmän underkastelse inför ett påbud av detta slag är inte stora. Följden av skattepåbudet blir därför påfrestningar på penningvärdet — och sysselsättningen.

Den trots allt avgörande invändningen mot högskatteutvägen är emellertid att krisens drivande faktorer inte försvagas utan snarare förstärks. Utgiftsläget är alltjämt för högt, stegringstakten för snabb, automatiken för tung. All sannolikhet talar i själva verket för att dessa den bestående statsfinansiella balansrubbnings orsaker snarare blir än mer markerade, om statsinkomsterna plötsligt skulle öka. Blotta föreställningen att pengar finns till hands verkar utgiftsdrivande. Uttalanden om att det inte bör vara så betyder ej särdeles mycket när det är så. Budgetåret 1955/56 översteg de egentliga statsinkomsterna med mer än 10 procent de egentliga statsutgifterna. Det fanns alltså pengar. Budgetåret 1959/60 kan — även om den beramade omsättningsskatten och de beramade punktskatterna införes — beräknas ge statsinkomster som icke oväsentligt understiger utgifterna. Brist finns alltså.

Det förslag till allmän omsättningsskatt i kombination med skärpta punktskatter, som regeringen nu framlägger i uppgivet syfte att begränsa behovet av statlig upplåning och att samstämma budgetpolitiken med konjunkturutvecklingen, kan och bör kritiserars i sina enskildheter. Hur befogat det än är att fästa uppmärksamheten vid följderna på olika punkter av detta förslags genomförande, måste den definitiva ståndpunkten bestämmas av mer allmängiltiga överväganden.

Den vid en förhållandevis jämn inkomstfördelning närmast tekniska frågan om det sammanlagda skattetryckets fördelning mellan direkt och indirekt skatt kan väl vara värd att objektivt undersökas. Den rätta tidpunkten för åtgärder i syfte att rationalisera den indirekta beskattningen och att nyansera på ett nytt sätt mellan beskattningens huvudformer är emellertid icke då skattetrycket skärps. Beskattningens rationalisering får inte vara ett sätt att höja beskattningen. Regeringsförslaget söker avbalansera den allmänna omsättningsskattens relativt sett hårdare effekt för människor med begränsade inkomster eller större försörjningsbördan genom improviserade lättnader i den direkta beskattningen och godtyckligt utvalda »kompenserande» höjningar av generella bidrag. De utlovade resultaten nås emellertid inte. Den kvarstående skatteskärpningen slår ojämnt och värst där skattekraften är minst. Det är därtill en sanning med begränsad giltighetstid att generella

statsbidrag av barnbidragets art skulle vara detsamma som skattelättnader. Barnbidraget är ett förskott, som utgår under ett visst antal år men som förfaller till successiv återbetalning därefter, under familjens återstående aktiva tid — i den mån det ej förutbetalats före barnets födelse.

Regeringens nya skatteanspråk är trots sin chockartade omfattning med regeringens egna politiska planering otillräckliga. Den utgiftsutveckling som med denna planering måste bedömas som sannolik berättigar till slutsatsen, att det utöver de nu anmälda kraven på medborgarnas arbetsförtjänster i regeringslinjen finns ännu osynliga inbakade behov av skattehöjningar, som efter en första anpassningstid måste komma till uttryck. Att höja skatterna, så att man på nytt måste höja skatterna, är att multiplicera de samhällsekonomiska riskerna.

En begäran att riksdagen måtte avslå förslaget att med punktskatter och allmän omsättningsskatt göra ett försök att tillfälligt bemästra den statsfinanssiella kris, som fått växa fram under de år då regeringens bekantgjorda målsättning varit att bestrida alla statens utgifter, alltså även dess kapitalutgifter, med löpande inkomster är från realistiska utgångspunkter given. Själva problemet kvarstår emellertid. Till sin faktiska innebörd förändras det ej, därför att det klart kan konstateras var ansvaret ligger för att det fått uppstå och fördjupas utan i tid insatta, förebyggande motåtgärder.

En besparingsaktion, som skall förmå att i någon nämnvärd grad påverka statsutgiftsläget, måste omfatta främst de »tunga poster» som i så hög grad bestämmer detta läge. De stora utgifterna är väsentligen av inkomstöverföringsnatur, vilket alltså betyder att medel som medborgarna betalar i skatter — efter avdrag för administrationskostnader — återgår till de skattskyldiga, i högst betydande utsträckning utan prövning av mottagarens personliga ekonomiska förhållanden. Detta är icke socialpolitik utan ett försök att ändra inkomstfördelningen, vilket vid mycket ojämna arbetsförtjänster kan vara motiverat men som förlorar alltmer av sin mening ju större det antal människor blir, som har ungefär samma livslön. De generella statsbidragen får mycket ojämna verkningar. Hyresbidrag, som utgår därför att man bor i en högmodern lägenhet oavsett personliga förhållanden i övrigt, kan inte rationellt försvaras. Studiebidrag, som ger en person gratis utbildning men tvingar en annan att efter avlagd examen förränta och amortera en tung utbildningskostnad med marginalbeskattade arbetsförtjänster, är då hädanefter lika lönestandard uttryck för godtycket satt i system. Barnbidraget blir allmera ett sätt för det allmänna att ingripa i familjernas möjligheter att fördela sina utgifter under olika perioder av den yrkesverksamma tiden.

Även om de statliga åtgärderna i syfte att dirigera inkomsternas fördelning icke hade några biverkningar, skulle principen och systemet var moget för översyn. Att fortsätta en politik bara därför att det är bekvämt att fortsätta den — utan hänsyn till hur de grundläggande förutsättningarna förändras — kan inte vara befogat. Läget är emellertid därtill det, att såväl det skattestryck, vilket i så hög grad beror av de generella statsbidragen, som dessa bidrag själva återverkar störande på hela samhällsekonomin. Dessa åter-

verkningar blir än allvarligare och än svårare att hålla under kontroll, då statens hushållning är en bristhushållning. Det torde vara ovedersägligt att en »sedelbanksupplåning» för till exempel barnbidrag innebär en särdeles farlig form av den konsumtionskredit som just sedelbanken med hänsyn till möjligheterna att försvara penningvärdet eftertryckligt fördömt. Allmänna bidrag, som »bara kommer», har över huvud taget speciellt utgiftsdrivande karaktär liksom en beskattning som fostrar och när skattetänkandet.

Ett realistiskt och framtidsinställt alternativ i dag måste alltså börja med omprövningen av de generella bidragen, av hänsyn till den statsfinansiella situationen och i syfte att göra den svenska statsbudgeten lämpad för medverkan i en spar- och produktionsbefrämjande politik.

Folkpensionen är i princip en försäkringsförmån, byggd på obligatoriska pensionsavgifter. Försäkringsprincipen modifieras emellertid i två avseenden. För folkpensionsutgifter får också skatteinkomster i allmänhet tagas i anspråk. Detta gör grundpensionen solidarisk. Varje förbättring i utgående pensioner tillfaller alla utan att avseende fästes vid försäkringsvärdet av under den aktiva tiden erlagda avgifter. Försäkringstanken kan alltså inte drivas i sin fulla konsekvens. Det är trots detta av vikt att de verkliga kostnaderna redovisas — som kostnader — på ett sådant sätt att var medborgare kan se sambandet mellan pensionsavgift och pensionsförmåner. Ej minst gäller detta kostnaderna för det familjeskydd som inom folkpensioneringens ram måste komplettera ålderspensionen. Det beslut som föreligger och som ingen vill rygga om successivt stärkt familjeskydd och om folkpensionens höjd 1968 är en solidarisk förbindelse till de nu äldre generationerna. Denna får inget innehåll om den inte får uttryck i ett åtagande, som täcker förbindelsen. Från dessa utgångspunkter är det befogat att genom gradvisa höjningar nå en folkpensionsavgift på 6,5 procent. För en försäkringstagare, som betalar genomsnittlig avgift under ett normalt antal yrkesverksamma år, torde denna avgift ungefär motsvara värdet av de nu i utsikt ställda folkpensionsförmånerna.

Från ingången av kalenderåret 1960 bör folkpensionsavgiften höjas med en halv procent. Den takt i vilken folkpensionsförmånerna bör höjas, så att slutmålet nås vid utsatt tid —1968 — bör i folkpensionärernas eget intresse avvägas så, att sparmedel och sidoinkomster ej till sin köpkraft urholkas genom allmänna prisstegringar, och så, att förpliktelserna på de yrkesverksamma icke måste pressas över skälighetens gränser. Vad 1958 års besparingsutredning därvid föreslagit uppfyller dessa krav. Att gå däröver är att ta risker, som icke låter sig förena med lägets allvar. Familjeskyddet måste och skall stärkas. Också i detta avseende gäller det emellertid att hela tiden stå på fast mark — statsfinansiellt sett — och att utforma efterlevandeskyddet så, att intresset av egen arbetsinsats och arbetsförtjänst ej försvagas. Samtidigt som folkpensionens ej inkomstprövade rättigheter förbättras, bör dess inkomstprövade förmåner överses, dock så att läget för det stora antalet pensionärer »netto» förbättras undan för undan. De inkomstprövade bostadstilläggens storlek bestäms och bör bestämmas kom-

munalt. Den gradvisa avvecklingen bör alltså gälla statsbidraget för ändamålet. Den bör ske i sådan takt och på sådant sätt att kommunerna i god tid får veta vad de har att räkna med i statsbidrag.

Principen för statens affärsdrivande verksamhet bör vara att denna ej tillskyndar skattebetalarna utgifter utan tvärtom ger godtagbar förräntning på insatt kapital. Att alla medborgare betalar för att några skall få särskild service till priser som ej täcker kostnaderna är i längden inte hållbart. Att med direkta eller indirekta subventioner begränsa nödvändigheten av ekonomisk drift och företagsekonomisk effektivitet i ett företag, därför att det är statligt, kan ej vara god hushållning. Framför andra statsföretag befinner sig nu järnvägarna i blickfältet. Driftsförlusterna där är särskilt stora och påtagliga. Att »järnvägskrisen» delvis är en internationell företeelse är inget skäl att till priset av permanentade tillfälliga subventioner skjuta den transportväsendets strukturrationalisering som är ofrånkomlig till en oviss framtid. Järnvägstaxorna måste löpande revideras, järnvägsnätets omfattning bringas till bättre överensstämmelse med transportbehovet. De svåra avvägningar detta förutsätter bör träffas av andra instanser än de politiska, av instanser där företagsekonomiska fakta väger tyngre och där beslut kan fattas snabbare. Samverkan med de vägplanerande och vägbyggande myndigheterna är naturlig. Till transportväsendets rationalisering hör också att de tekniska möjligheterna att sänka kostnaden per kilometer väg av olika slag verkligen helt ut blir tillvaratagna genom en fast långtidsplanering och utläggande av så stora objekt att de betydande insatserna i högmoderna maskiner betalar sig. I all den mån så är möjligt bör entreprenadssystemet användas vid vägbyggande liksom i övrigt offentligt byggande.

Besparingsarbetet slår snabbast igenom vid begränsningar i de få stora posterna. Detta är inget skäl att göra halt inför de många och smärre. Situationen är helt enkelt den att ingen statsutgift motiveras bara av att den redan finns. Statsbidrag, förvaltningsutgifter, expenser, allt detta som tillsammans fyller en för stor utgiftsram, måste granskas och vägas från den utgångspunkten att den statsliga verksamhetens omfattning måste begränsas och koncentreras till det omistliga, samtidigt som kraven på effektivitet och sparsamhet skärps. Administrationens expansion måste brytas, arbetet där förenklas och alla former av dubbelarbete rensas bort. Både den centrala och regionala förvaltningen bör samordnas i färre verk och myndigheter, möjligheterna av gemensamma kamerala avdelningar och kontorscentraler undersökas. Medvetandet om en ständig konstnadspress måste hållas levande i förvaltningens alla led.

Ej få företag och enskilda har varit där staten nu är — i det läget att i och för sig angelägna utgifter måste uppskjutas. Att detta medför olägenheter är icke okänt, men dessa måste anses vara mindre tungt vägande än följderna av en överansträngd ekonomi. För statsverkets del kan uppskov med utgifter tänkas främst i tre former. Beslutade men ej kontrakterade byggnads- och anläggningsarbeten får anstå till dess utrymme för dem uppstår. Förbrukningen av äldre anslag som »magasinerats» under olika hu-

vidtitlar hålls nere vid ett minimum. Sådana anvisningar utfärdas att genom den naturliga avgången ledigblivna befattningar visserligen återbesätts men under förutsättning att det sammanlagda antalet statsanställda begränsas. Det är alltså icke fråga om ett anställningsstopp men om en anställningsbegränsning, som ger mindre utgifter för den närmaste tiden och utrymme för en omprövning av de olika arbetsuppgifternas nödvändighet och den personal som är behövlig under denna förutsättning.

Allmänt utgår man från att budgetåret 1960/61 skall bli en period kännetecknad av hög ekonomisk aktivitet. Mot denna bakgrund förefaller det förvånande att vederbörande myndigheter för just detta år räknar med utgifter för arbetslöshetsbekämpande offentliga åtgärder, som är mer än fyra gånger så stora som utgifterna för samma syfte 1956/57, då den internationella konjunkturdämpningens första följder började visa sig i vårt land. Att förskjutningar i åldersfördelningen påverkar läget på arbetsmarknaden, att en i och för sig ur alla synpunkter önskvärd förbättring av förutsättningarna för arbetskraftens rörlighet drar kostnader också för det allmänna, att arbetsmarknadspolitiken inriktas på lägre arbetslöshetssiffror o. s. v. är en förklaring till att statsanslagen inte sjunker i takt med konjunktorens stegring men ingalunda motivering till en anslagsutveckling sådan som nu noteras. Den kraftigaste stegringen sedan 1956/57 kommer fr. o. m. sommaren 1958, men medelsbehovet fortsätter därefter — enligt planerna — att stiga 1959, 1960 och under den del av 1961 som är med i beräkningarna. Skälen härtill måste analyseras utan förutfattade meningar. Att arbetslöshetsbekämpande åtgärder är produktiva skall ej bestridas. Detta behöver emellertid i och för sig inte betyda att de måste resultera i statsutgifter, ej heller att dylika utgifter, som antingen måste bestridas med skattemedel eller med lånemedel, ger det ur den totala sysselsättningens synpunkt bästa resultatet. Att arbetslöshetspolitiken inte bör på en gång befrämja och dämpa arbetskraftens rörlighet måste framhållas.

Målsättningen för det ekonomiskt-politiska alternativ, vars nödvändighet det fortskridande krisförloppet i våra statsfinanser allt eftertryckligare markerar, är att återställa statsfinansiell soliditet och likviditet och att därefter lägga en fast grund för allmänna skattelättnader — för skattefrihet för visst nysparande, för ökade avdrag vid beskattning av barnrika familjer, för avdrag för utbildningskostnader samt för sådana reformer i företagsbeskattningen som verkar kostnadspressande och underlättar spridningen av äganderätten beträffande företagen till intressenter ur alla medborgargrupper.

Vilken tid den nödvändiga statsfinansiella saneringen måste ta låter sig självfallet på förhand icke exakt bestämma. Uppgiften är ju att anpassa utgiftsläget till de inkomster som kan påräknas utan skattehöjningar. Så mycket torde redan kunna konstateras som att detta och nästa budgetår kommer att krävas för denna anpassning. Under förutsättning att samtidigt stegringstakten i statsutgifterna — såväl den som är automatiskt betingad som den vilken formellt beror av nya beslut — bringas under kontroll, borde

skattesänkingsreformerna kunna börja sättas i kraft från och med ingången av år 1962 för att därefter undan för undan ges ökat eftertryck. Vad det i själva verket gäller är att i god tid planera utgifterna så, att människorna — inte staten — får en allt större del av de växande arbetsförtjänsterna. Genom skattesänkningar — ej genom ökade statsbidrag — bör medborgarna få mer att förfoga över för sin personliga hushållning.

Lika väsentligt som det är att deklarerat att politikens mål är skattesänkningar, lika betydelsefullt är det att göra klart att det sammanlagda skattetrycket icke kan lättas under själva saneringsperioden. En lättnad på en punkt måste alltså under detta övergångsskede motvägas av en skärpning på en annan. Mycket starka skäl talar för reformer med faktisk verkan redan från den 1 januari 1960 i beskattningen av de familjer där bägge makarna har yrkesarbete utanför hemmet och av ensamstående mödrar. Med verkan från samma dag bör möjligheter skapas för den skattemässiga utjämning mellan olika bokföringsår som krävs för att öka den nya och mindre företagsamhetens konkurrenskraft. Att bestämma hur stor bortfall av skatteinkomster detta kan medföra är omöjligt. Sannolikt är emellertid att ett visst sådant bortfall uppkommer just under övergångsåren. Denna risk måste täckas. Det bör ske genom en höjning av den indirekta beskattningen, av beskattningen på sprit, vin och tobak, genom vilken försiktigt räknat ett belopp av storleksordningen hundra miljoner kan beräknas inflyta under ett helt år.

Det försuttna tillfället

Föreskriften att besluten om statens utgifter och inkomster skall samordnas är ingalunda förestavad av formella hänsyn. Den är det naturliga uttrycket för den alldeles naturliga tanken, att de inför medborgarna ansvariga, politiska instanserna själva skall vara medvetna om konsekvenserna av sina utgiftsbeslut och skall kunna delge dem, som i sista hand får svara för dessa konsekvenser — medborgarna — vederhäftiga och konkreta uppgifter om dessa konsekvenser.

Eftersom regeringen ännu icke presterat ett fullständigt förslag till budget för det budgetår som nu löper, arbetar den tunga faktor i samhällsökonomien, som statshushållningen är, under ett ur konjunktursynpunkt ömtåligt år utan fast planering.

Ett förslag till fullständig budget föreligger emellertid — det alternativ högerpartiet i laga tid framlade, innan riksstaten för i år fastställdes.

Överräknat med hänsyn till de nya uppgifter som nu föreligger om statsinkomster och vissa statsutgifter ter sig detta alternativs huvudpunkter på följande sätt.

Driftbudgeten skulle ha varit balanserad — utan skattehöjningar. I själva verket skulle ett överskott mellan löpande inkomster och löpande utgifter ha förelegat, vilket budgetmässigt kan anges till 72 miljoner kronor, i stället för ett underskott å 889 milj. kr.

De egentliga statsutgifterna skulle ha slutat i ett belopp på 11 917 milj. kronor mot utgifter som nu beräknas till 12 728 milj. kronor. Begränsningarna skulle främst ha gjorts under socialdepartementets huvudtitel men även i kommunikationsdepartementets, finansdepartementets och ecklesiastikdepartementets utgifter skulle relativt betydande besparingar ha förekommit.

Någon upplåning för att täcka driftbudgetens utgifter skulle alltså icke behövt komma i fråga, endast beträffande kapitalbudgeten. Lånemedelsbehovet skulle ha uppgått till ca 1 900 milj. kronor. Av detta belopp borde en betydande del ha kunnat täckas genom den av oss förordade försäljningen av statsägda aktier i LKAB. Dessutom hade den statliga upplåningen för bostadskrediter flyttats ut ur budgeten vid bifall till vårt förslag om införande av ett kreditgarantisystem för sådana lån.

Den statliga upplåningen beräknas nu utan »inkomstförstärkningar» till i det närmaste 2 900 milj. kronor.

Följderna av att tillfället försatts

Genom regeringens underlåtenhet att samtidigt förelägga riksdagen förslag till inkomster och till utgifter har en tvångssituation skapats såväl för regeringen själv som för dem, vilka är inställda på en statsfinansiell sanering med omedelbar verkan. Det både statsfinansiellt och samhällsekonomiskt allvarligaste med denna är att upplåning för löpande utgifter icke kan undvikas. Så stora utgifter är redan gjorda. Så bindande betalningsförpliktelser föreligger redan.

I detta tvångsläge, för vilket regeringen såsom i föregående avsnitt klart påvisats ensam bär ansvaret, måste ansträngningarna koncentreras på att i möjligaste mån begränsa upplåningen, i all synnerhet för »konsumtionsändamål», på att dämpa den säsongsmässiga tillspetsningen till årets sista kvartal av den ofrånkomliga upplåningen och till att befordra ett personligt nysparande, som i möjligaste mån uppväger den statliga förbrukningen av lånade medel. Hela denna politik syftar till att stärka möjligheterna att försvara penningvärdet. Den förutsätter att det sammanlagda skattetrycket icke ökas.

Med regeringens planering kan de löpande statsutgifterna för innevarande budgetår befaras bli inemot 14 000 milj. kronor. Mot dessa utgifter svarar inkomster, som trots allmän omsättningsskatt och övriga skärpningar i den indirekta beskattningen kan beräknas bli ca 600 milj. kronor mindre. En upplåning på 600 milj. kronor blir alltså ofrånkomlig för att beslutade, löpande utgifter skall kunna göras.

I särskild bilaga (bilaga 1) redovisas de förändringar i statens löpande utgifter och inkomster som högerpartiet funnit möjliga att nu genomföra. Den reservationen måste göras att ytterligare begränsningar i statsutgifterna måhända kan visa sig möjliga sedan konkreta regeringsförslag framlagts på i proposition nr 162 anmälda punkter.

Enligt våra hittills framlagda förslag skulle högerpartiets budget i den av regeringen skapade tvångssituationen sluta med löpande utgifter på ungefär 13 400 miljoner kronor. Inkomsterna skulle komma att uppgå till ca 13 000 milj. kronor. Behovet av upplåning för driftbudgetändamål skulle alltså bli ca 400 milj. kronor eller ungefär en tredjedel mindre än enligt regeringslinjen.

Men — även denna mindre upplåning är för stor. Den är så stor att speciella åtgärder krävs för att möta dess påfrestningar.

Den ansamling av statsverkets behov av kredit till årets sista månader, som är en följd främst av källskattesystemets konstruktion, blir i år värre än någonsin. De mycket stora belopp i överskjutande skatt som skall utbetalas omkring årsskiftet och de förhållandevis begränsade belopp i kvarstående skatt som kan beräknas bli inbetalda under första halvåret 1960 har skärpt och delvis förändrat ett »låneproblem» som under senare år blivit allt besvärligare. Reellt sett återspeglar detta att staten kunnat förskjuta sin öppna upplåning genom att utnyttja en omfattande skattekredit.

En dubbel uppgift föreligger. Det måste göras påtagligt förmånligt för medborgarna att låta sina »skattepengar» stå inne hos staten över det ur statlig likviditetssynpunkt besvärliga kommande halvåret december—juni. Det måste skapas sådana placeringsmöjligheter att sparbenägenheten ökas och medborgarna blir angelägna om att binda sitt sparande fastare och på ett även ur det statliga behovet av upplåning tillfredsställande sätt.

Den som så önskar bör beredas möjligheter att i stället för kontant utbetald överskjutande skatt välja en statens förbindelse att den 1 juli 1960 utbetala beloppet i fråga jämte fem procent i bonus. Den 1 juli 1960 äger innehavaren av sådan statlig förbindelse rätt men ingen skyldighet att utbyta förbindelsen mot stamaktier i LKAB. Om de närmare villkoren och sättet för denna försäljning av det statliga stamaktieinnehavet i malmbolaget framföres synpunkter i särskild bilaga (bilaga 3).

Skälen att just nu aktualisera tanken på en gradvis avveckling av statens ägarintressen i ett affärsdrivande företag är bl. a. statsfinansiella. Varje ekonomisk enhet, som uppenbarligen pressat sin verksamhet över resursernas ram, får vara inställd på att minska sina engagemang. Men till dessa speciella skäl kommer mera principiella.

Vårt land behöver en större aktiemarknad, större möjligheter till placeringar i förhållandevis värdebeständiga objekt. Detta är en av förutsättningarna för ett ökat och allmännare sparande.

Nysparandet måste befordras — det spridda nysparandet.

Äganderätten måste decentraliseras och delägarskap i produktiva företag bli på en gång allmän och personlig. Den spridda personliga äganderätten engagerar på ett helt annat sätt det stora antalet medborgare i samhälls-ekonomien.

Åtgärder för att förhindra en koncentration till ett mindre antal enskilda ägare kan och bör vidtagas i samband med att olika statsföretag — LKAB, Statens skogsindustrier, vattenfallsverket, domänverket för att nämna några exempel — undan för undan överföres till personligt och demokratiskt ägan-

de. Det är här icke fråga om ett ingripande på en gång utan om en i varje steg sakligt underbyggd fortskridande process men med bestämd målsättning.

Budgetåret 1960/61

Inom regeringen uppges en preliminär budgetgranskning av myndigheternas äskanden för nästa budgetår ha ägt rum. Självfallet kan inte de resultat, som därigenom framkommit, vara på något sätt definitiva eller i något avseende bindande. Vad som nu föreligger är närmast överslagsberäkningar, som i avrundade utgiftssiffror uttrycker politiska värderingar.

En meningsriktning, som saknar de möjligheter att på ett förberedande stadium granska och väga olika myndigheters anspråk och som på kort tid med ett grundmaterial av överslagsnatur måste precisera sitt alternativ, möter än större svårigheter än regeringen. Detta får inte hindra att ett försök göres att räkna fram stommen till en budget — den stomme som redan vid första möjliga tillfälle bör och skall kompletteras, så att ett fullständigt budgetalternativ föreligger då avgörandet skall träffas.

Det förefaller sannolikt — med nu kända utgångspunkter — att regeringens budget för budgetåret 1960/61 kommer att sluta med utgifter på driftbudgeten av storleksordningen 15 600 milj. kronor. För täckandet av dem kan inkomster på ca 14 900 milj. kronor påräknas. Skillnaden mellan preliminära utgifter och inkomster uppgår alltså — trots helt års skatte-skräpningsinkomster — till ca 700 miljoner kronor.

Genomförandet av de förslag till besparingar som högerpartiet nu aktualiserar skulle för budgetåret 1960/61 medföra utgifter av storleksordningen 14 500 milj. kronor och inkomster på omkring 13 750 milj. kronor (bilaga 2). För fullständig balans mellan löpande inkomster och utgifter skulle alltså behövas ytterligare begränsningar i de utgifter, som från regeringens utgångspunkter nu hotar, med ca 750 milj. kronor. Förslag som ger balans kommer att framläggas då hela det material som behövs för detaljerade bedömningar presenterats.

En jämförelse mellan omsättningskattealternativet och besparingsalternativet ger vid handen

att bägge — så långt de hittills kunnat framräknas — är otillräckliga,

att rent budgetmatematiskt omsättningskattealternativet skulle vara något starkare men att skillnaden — 50 miljoner i en budget på 14 000—15 000 miljoner — inte kan betraktas som på något sätt avgörande.

Till detta är att säga:

Budgetåret 1960/61 måste befaras bli särskilt påfrestande. Visserligen kan statens inkomster bedömas komma att stiga »normalt» eller med något mer än en halv miljard kronor — med oförändrade skatter. Men samtidigt utlöses just detta år redan fattade beslut, som leder till statsutgifter av extraordinär skärpa. I viss ehuru inte bestämmande grad är det fråga om engångsutgifter, vilka alltså ytterligare markerar detta speciella budgetårs svårigheter. Men det rör sig också om mer långsiktigt verkande åtaganden.

Bland dem bör särskilt uppmärksamheten koncentreras på de utgiftsökningar av storleksordningen 300—400 miljoner kronor, som redan 1960/61 föränlads av förbättrad folkpension och förbättrat grundläggande familjeskydd. Till jämförelse må nämnas att en procents höjning av folkpensionsavgiften, vilket för de numera vanliga arbetsförtjänsterna motsvarar en avgiftshöjning på 100—150 kronor per år ger staten en nettoinkomst av ca 200 miljoner kronor. Att folkpensionsavgiften successivt måste anpassas till de kostnader denna obligatoriska försäkring drar är uppenbart men summan av de skatter och de avgifter människorna med vanliga inkomster är förpliktigade att erlægga, som i deras utgifter har absolut och oundviklig företrädesrätt, får inte bli för stor. Den obligatoriska belastningen får inte bli för tung. Den slutsatsen måste därav dragas att den obligatoriska tilläggspensioneringen måste omvandlas till en fullt frivillig pensionsordning med obeskuren personlig valfrihet och ett ekonomiskt riktigt samband mellan pensionsavgift och pensionsförmån.

De två linjer som skisserats för »ordning och reda i statens affärer» — statsfinansiellt och samhällsekonomiskt — måste bägge då de är slutligt utformade förutskickas ha lett till jämvikt mellan löpande utgifter och inkomster. Att regeringen skulle på en gång kräva ett miljardbelopp i nya skatter och redovisa budgetunderskott är otänkbart. Detta gör emellertid icke de två linjerna lika starka. Avgörande är för det första på vilken utgiftsnivå balansen ernås, för det andra på vilket sätt den skapas.

Högerpartiets utgiftsnivå är lägre. Den är bättre samstämd med konjunkturen, bättre avstämd mot de resurser som kan påräknas för det allmännas disposition i ett samhälle där den internationella konkurrensen i så hög grad bestämmer sysselsättning och arbetsförtjänster som i det moderna svenska samhället.

Högerpartiets alternativ går besparingarnas väg. Målet för sådan politik är vidgad personlig valfrihet att göra eller icke göra utgifter, större utrymme för hushållning inom de påtagligt egna, ekonomiska möjligheternas ram. Huruvida man anser den personliga hushållningen vara överlägsen eller underlägsen »myndighetshushållning» beror i sista hand på de grundläggande värderingarna. Högerpartiet hävdar ej blott betydelsen för envar enskild av personlig rörelsefrihet och personligt ansvar utan också att en samhällsekonomi, som bygger på förtroende till de många hushållen är effektivare, smidigare och mindre benägen för övertramp och överslag.

Det alternativ vi i högerpartiet företräder minskar riskerna för en brist mellan statens löpande utgifter och inkomster för närmast framförliggande hela budgetår med ett belopp som ej oväsentligt överstiger 1 300 miljoner kronor netto. Av detta utgöres mer än 1 100 miljoner kronor av rena besparingar och blott 200 miljoner kronor av ökningar i statens inkomster — med en 1/2 procent höjd folkpensionsavgift, höjd beskattning på sprit, vin och tobak. Dessa senare skatteskrpningar motväges i allt väsentligt av lättnader i beskattningen för familjer där bägge makarna är förvärvsarbetande och av ensamstående mödrar samt av den rätt till förlust- och resul-

tatutjämnning som skall medgivas för jordbrukare och andra mindre företagare.

Statens behov att låna pengar begränsas därutöver genom de förslag vi framställt — försäljning av aktier i LKAB m. m. — med ett belopp som under år 1960 torde komma att uppgå till ca 500 miljoner kronor.

Vi åberopar det anförda och hemställer,

att riksdagen — med uttalande av att en fast och kraftfull besparingspolitik måste föras — måtte

A. avslå förslaget till allmän omsättningsskatt och alltså avvisa Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 162 angående

1) förordning om allmän varuskatt;

2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623); och

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

B. antaga följande

1) *Förslag*

till

förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin

Härigenom förordnas, att 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin skall erhålla följande ändrade lydelse.

2 §.

1 mom. Omsättningsskatt upptages vid detaljhandelsbolagets inköp av spritdrycker och vin och utgår, där ej annat i 2 mom. stadgas,

a) för spritdrycker dels med en grundavgift av 12 kronor 20 öre för liter, om dryckens alkoholhalt överstiger 40 volymprocent, 10 kronor 90 öre för liter, om alkoholhalten är lägst 35 volymprocent och högst 40 volymprocent, 8 kronor 90 öre för liter, om alkoholhalten är lägst 30 volymprocent men understiger 35 volymprocent samt 8 kronor 40 öre om alkoholhalten understiger 30 volymprocent, och dels med en procentavgift motsvarande 50 procent av utminuteringspriset; samt

b) för vin, vars alkoholhalt överstiger 14 volymprocent (starkvin), dels med en grundavgift av 2 kronor för liter och dels med en procentavgift motsvarande 41 procent av utminuteringspriset samt för annat vin (lättvin) med en

Motioner i Andra kammaren, nr 639 år 1959

procentavgift motsvarande 40 procent av utminuteringspriset.

Utminuteringspriset utgöres — — — varornas utminuter-
ring.

Denna förordning skall äga tillämpning från och med den
1 januari 1960.

2) *Förslag*

till

*Lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr
346) angående statsmonopol å tillverkning och import
av tobaksvaror*

Häriigenom förordnas, att 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr
346) angående statsmonopol å tillverkning och import av
tobaksvaror skall erhålla följande ändrade lydelse.

16 §.

I varje — — — belopp, nämligen:

Varuslag	Vikt för 1 st. gram	För inom riket till- verkad vara			För till riket införd vara		
		Procent av rikt- priset	Belopp för		Procent av rikt- priset	Belopp för	
			1 st öre	1 kg kr		1 st öre	1 kg kr
Cigarrer Grupp I	t. o. m. 5,0	35	4,3	—	35	12,4	—
» » II	över 5,0	35	5,6	—	35	15,6	—
Cigarr- cigarretter » I	t. o. m. 1,7	35	4,0	—	35	6,6	—
» » II	över 1,7	35	6,0	—	35	9,5	—
Cigarretter » I	t. o. m. 0,75	40	4,84	—	40	5,84	—
» » II	över 0,75	40	7,08	—	40	8,43	—
Röktobak	—	40	—	24: 60	40	—	31: —
Tuggtobak	—	40	—	3: 70	40	—	3: 70
Snus.....	—	40	—	3: 80	40	—	5: —

I skattehänseende — — — 3,3 gram.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1960.

Stockholm den 6 november 1959

Martin Skoglund
T. G. von Seth
Gunnar Heckscher

Tage Magnusson
Einar Hæggbloom
Karin Wetterström

Jarl Hjalmarsen
Leif Cassel
Ernst V. Staxäng
Carl Östlund

Bilaga 1

Av högerpartiet framförda förslag till ändringar i budgeten 1959/60

Härnedan lämnas en sammanställning av de förändringar i 1959/60 års budget som vi förordar i vårt alternativ till regeringens budgetförslag. Då det väsentligen rör sig om sådana förslag till ändringar som vi tidigare fört fram, är motiveringen för de olika förslagen i allmänhet ytterst kortfattad.

Beträffande inkomst- och utgiftsposter som varit föremål för riksdagens prövning under vårsessionen 1959 framlägger vi yrkanden i särskilda motioner. Övriga frågor tages upp till behandling i anslutning till under höstsessionen framlagda propositioner. För översiktlighetens skull redovisas dock nedan den sammanlagda effekten för budgetåret 1959/60 av samtliga våra budgetförslag.

Driftbudgeten**Förslag som innebär inkomstökningar***Införande av förvaltningsavgift vid bostadslånegivning*

Såsom vi anfört i motioner senast under vårriksdagen anser vi i likhet med byggnadslåneutredningen, att en förvaltningsavgift av engångskaraktär bör införas vid bostadslånegivningen, så länge denna omhänderhaves av statlig myndighet. Avgiften bör bestämmas till 0,5 procent av statslånet. För budgetåret 1959/60 kan härigenom erhållas en inkomstökning av 2 000 000 kronor.

Folkpensionsavgiften

Den väsentliga höjning av folkpensionsförmånerna som till en del redan beslutats och till en del förestår fr. o. m. ingången av budgetåret 1960/61 motiverar en höjning av folkpensionsavgiften redan fr. o. m. ingången av 1960. Vi förordar en höjning av 0,5 procent och vill i samband härmed erinra om att en avgiftshöjning av denna storlek i stort sett endast motsvarar den förbättring av familjepensionen som 1958 års riksdagsbeslut och det väntade riksdagsbeslutet 1960 innebär. För budgetåret 1959/60 kan en sådan åtgärd beräknas medföra en inkomstökning för staten av 33 000 000 kronor.

Skatterna å vin, sprit och tobak

I föreliggande motion har vi framhållit, att de av finansministern aviserade skattelättnaderna för förvärvsarbetande gifta kvinnor och för ensamma mödrar liksom den förlust- och resultatutjämning som förutskickats i proposition nr 162 är angelägna att genomföra fr. o. m. ingången av 1960. Vi har också uttalat att det av nämnda reformer föranledda skattebortfallet bör kompenseras genom en skärpning av beskattningen å vin, sprit och tobak som till beloppet i stort sett motsvarar vad som innefattas i regeringens förslag till allmän omsättningsskatt å 4 procent. Vi förordar här, att den

del av skatten å vin som utgår med viss procent av utminuteringspriset höjes med 4 procentenheter, *att* den i omsättningsskatten för spritdrycker ingående grundavgiften höjes från 11 kronor 60 öre till 12 kronor 20 öre för liter, om dryckens alkoholhalt överstiger 40 volymprocent, från 10 kronor 40 öre till 10 kronor 90 öre för liter, om alkoholhalten är lägst 35 volymprocent och högst 40 volymprocent, från 8 kronor 50 öre till 8 kronor 90 för liter, om alkoholhalten är lägst 30 volymprocent men understiger 35 volymprocent, och från 8 kronor till 8 kronor 40 öre för liter, om alkoholhalten understiger 30 volymprocent, *samt att* styckeskatten å cigaretter höjes med 1,5 öre. Vid en försiktig beräkning med hänsyn till det köpmotstånd som kan föranledas av ifrågavarande skattehöjningar torde dessa kunna beräknas medföra en inkomstökning för budgetåret 1959/60 å lägst 55 000 000 kronor.

De här berörda inkomstökningarna kan sålunda sammanlagt beräknas uppgå till 90 000 000 kronor.

Förslag som innebär besparingar. Socialdepartementet

A. 3 Socialattachéer

De två befattningar som socialattaché, vilka inrättats under innevarande budgetår men ännu icke tillträtts, bör omedelbart indragas. Skattebetalarna bör enligt vår mening inte belastas med kostnader för arbetsuppgifter, som lika väl kan ombesörjas av den ordinarie personalen inom utrikesrepresentationen, såvitt angår socialpolitiken, och av arbetsmarknadens parter själva, i den mån arbetsuppgifterna rör arbetsmarknadsförhållanden. Besparingen kan för innevarande budgetår beräknas till ca 100 000 kronor.

C. 1 Mödrahjälp

Sedan moderskapsförsäkringen tillkommit har mödrahjälpen förlorat sin tidigare betydelse. Vi föreslår därför, att mödrahjälpen fr. o. m. den 1 januari 1960 överföres till att i likhet med socialhjälpen vara en helt kommunalt finansierad hjälpform. Härigenom uppkommer under löpande budgetår en besparing på 2 750 000 kronor.

C. 2 Mödrahjälpnsnämnderna

Med hänvisning till vad som anförts under föregående punkt föreslår vi att mödrahjälpnsnämndernas verksamhet avvecklas med utgången av 1959. Besparingen blir ca 85 000 kronor innevarande budgetår.

C. 7 Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem

Det stora flertalet pensionärer önskar bo kvar i sina familjebostäder. En del söker sig till pensionärshem, där under senare år möjligheterna att få bostad ökat. Efterfrågan på platser vid ålderdomshem har däremot konstant sjunkit. Att under sådana förhållanden genom statsbidrag stimulera kommunerna att bygga ålderdomshem anser vi inte vara riktigt. Vi föreslår därför, att beslut om bidrag ej skall meddelas efter utgången av 1959. Besparingen för löpande budgetår kan beräknas till ca 3 500 000 kronor.

C. 10 Allmänna barnbidrag

Vi föreslår, att fr. o. m. den 1 januari 1960 barnbidrag skall upphöra att utgå för *ett* av nu bidragsberättigande barn i varje fullständig familj. Barn till änkor och andra ensamstående bör sålunda enligt vår uppfattning även i fortsättningen erhålla bidrag till samma belopp som för närvarande utgår.

Detsamma synes böra gälla beträffande barn till invalider och folkpensionärer. I förhållande till riksstaten uppkommer härigenom en besparing på 187 500 000 kronor. Vi yrkar dessutom i särskild motion avslag på Kungl. Maj:ts förslag om höjning av barnbidragen. Vår besparing i förhållande till regeringen uppgår alltså för löpande budgetår till 232 500 000 kronor.

C. 11 *Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag*

Vårt förslag under föregående punkt kan beräknas medföra en besparing på förevarande anslag på 500 000 kronor under löpande budgetår.

C. 19 *Ferieresor för barn*

Sedan ferieresor för barn tillkom har de ekonomiska möjligheterna för barnfamiljer att på egen hand ordna sina semesterresor i hög grad förbättrats. Med hänsyn härtill och då bidragen i de enskilda fallen uppgår till relativt blygsamma belopp i förhållande till den omfattande administration som erfordras för ferieresorna, anser vi, att anslaget bör avvecklas och att bidrag ej bör utges efter utgången av 1959. Där särskilda omständigheter föreligger, bör socialvården biträda med ekonomisk hjälp för att möjliggöra ferieresor för barn i obemedlade familjer. Besparingen för löpande budgetår kan beräknas till 250 000 kronor.

C. 22 *Stipendier för underlättande av husmoderssemester*

Såsom framgår av en nyligen avslutad utredning rörande den statsunderstödda husmoderssemesterverksamheten har denna väsentligen kommit att få en annan inriktning än som från början avsågs. Husmödrar med minderåriga barn har sålunda under senare år i blott relativt obetydlig utsträckning befunnit sig bland de bidragssökande. Med hänsyn härtill torde något egentligt behov av fortsatt statligt stöd inte föreligga. Vi förordar därför att detta avvecklas. För löpande budgetår synes det endast vara stipendieringen som påverkas härav, och vi föreslår där en nedprutning på 500 000 kronor.

F. 5 *Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån*

Den förbättrade levnadsstandarden och den krisartade statsfinansiella situationen motiverar en stark begränsning av de utan inkomstprövning utgående statsbidragen till hyresgäster. Vi föreslår därför, att den maximiränta för underliggande bostadslån som staten nu garanterar skall höjas med en procent och alltså för hus färdigställda fr. o. m. 1951 utgöra 4,5 procent i stället för nuvarande 3,5 procent. Detta bör gälla beträffande räntor som av fastighetsägaren erlägges fr. o. m. den 1 januari 1959 och för vilka staten belastas fr. o. m. den 1 januari 1960. Vi förutsätter därvid att pågående avisering om ränteeftergiftens storlek avbrytes och att i förekommande fall ny avisering sker. Vidare anser vi att — såsom från början avsågs — räntegarantien helt skall upphöra i den mån den varat 10 år eller mer. Våra förslag torde leda till besparingar på ca 60 000 000 kronor för löpande budgetår.

F. 6 *Bostadsrabatter*

Enligt vår uppfattning bör riksdagen, med hänsyn till det statsfinansiella läget, ompröva sitt beslut att höja inkomststrecken för familjebostadsbidrag fr. o. m. den 1 januari 1960 och i stället bibehålla den nivå som för närvarande gäller. Detta medför en begränsning av utgifterna med 20 000 000 kronor för löpande budgetår.

F. 7 Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet

Av samma skäl som angivits under föregående punkt hävdar vi, att inkomststrecket för förbättringslån bör sänkas till den nivå som gällde före den 1 juli 1959. Härigenom kan en besparing på ca 1 000 000 kronor åstadkommas under löpande budgetår.

G. 5 Bidrag till sjukkassor m. m.

I likhet med vad vi yrkade under vårsessionen förordar vi, *dels* att karenstiden för den obligatoriska sjukpenningförsäkringen och för moderskapspenningen utsträcker från 3 till 7 dagar, dock att vid olycksfall i arbete sjukpenning utgår från första dagen om den av olycksfallet förorsakade sjukdomen varar över 3 dagar, *dels* att det s. k. karenobeloppet i fråga om läkemedelsersättning höjes från nuvarande 3 kronor till 5 kronor per recept.

Vårt förslag angående karenstiden medför å ena sidan en besparing för sjukkassorna på grund av karenstidens utsträckande och å andra sidan en merutgift beträffande yrkesskadade. Med utgångspunkt bl. a. från tidigare undersökningar om relationen mellan karenstidens längd och sjuktalet samt om olycksfallsfrekvensen kan de föreslagna ändringarna beräknas medföra en nettobesparing på ca 80 000 000 kronor. Vi förutsätter därvid, att den del av arbetsgivarebidraget som med nuvarande grunder tilldelas sjukkassorna av Kungl. Maj:t för berörda utgiftsändamål inte kommer att minskas. En höjning av det s. k. karenobeloppet från 3 till 5 kronor per recept kan antagas medföra en utgiftsminskning för kassorna uppgående till ca 13 000 000 kronor. De av oss förordade åtgärderna skulle alltså minska sjukkassornas utgifter med sammanlagt ca 93 000 000 kronor, med vilket belopp de till kassorna utgående statsbidragen alltså kan minskas utan att därav föranledes någon ändring av medlemsavgifterna.

Emellertid har, såsom ock framhållits av besparingsutredningen, kassorna under senare år uppvisat inkomstöverskott, varigenom en betydande fondökning kunnat äga rum. Det kan anföras, att sjukkassornas fonder under den obligatoriska sjukförsäkringens tre första år, alltså från ingången av 1955 till utgången av 1957, ökats med drygt 200 000 000 kronor. Fondökningen har därefter fortsatt ehuru ej i samma takt som tidigare. Med hänsyn härtill kan statens bidrag nedbringas med högre belopp än 93 000 000 kronor utan att avgifterna behöver höjas. Vi förordar en sådan ändring av statsbidragsbestämmelserna, att *dels* statsbidraget till grundsjukpenning, grundhempenning och grundpenning samt till läkarvård och tandläkarvård sänkes från 50 till 30 procent, *dels* statsbidraget till läkemedelsersättning helt upphör, *dels slutligen* medlemsbidraget i fortsättningen förbehålles kassorna i de fyra nordligaste länen och där utgår med ett belopp av 50 öre per medlem och år. Sistnämnda förslag överensstämmer helt med vad besparingsutredningen föreslagit.

De olika här förordade åtgärderna kan beräknas minska statens bidrag med ca 122 000 000 kronor. Insatta fr. o. m. ingången av 1960 kan de för budgetåret 1959/60 beräknas medföra en besparing på 61 000 000 kronor.

Kommunikationsdepartementet**B. 20 Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp**

Riksdagen har tidigare i år fattat beslut om sänkning av den genomsnittliga bidragsprocenten från 30 till 20 samt om höjning av anslaget från 30 000 000 till 45 000 000 kronor. Vi anser, att återgång bör ske till de tidi-

gare bidragsgrunderna och att anslaget samtidigt bör sänkas till 30 000 000 kronor. Utgifterna kan därigenom minskas med 15 000 000 kronor under innevarande budgetår.

I. 3 Driftbidrag till statens järnvägar

De förluster som härrör från SJ:s trafiksvaga bandelar måste med det snaraste nedbringas. Genom en effektivare och snabbare behandling av nedlägningsärendena skulle driftbidraget på årets riksstat kunna minskas med 15 000 000 kronor.

Vi vill i detta sammanhang erinra om att de av SJ redovisade driftsförlusterna i väsentlig grad har samband med att avskrivningar verkställas å återanskaffningsvärdet, vilken metod som bekant icke är tillåten vid den skattemässiga avskrivningen inom privata företag.

Ecklesiastikdepartementet

H. 17 Studiebidrag och stipendier

Allmänt studiebidrag utgör i realiteten en form av studielön, som vi inte kan godtaga ur principiell synpunkt. I stället bör man enligt vår mening vid inkomstbeskattningen medgiva avdragsrätt dels för periodiskt understöd till studerande och dels för amortering av studiekostnader. Vi föreslår att allmänt studiebidrag skall upphöra att utgå fr. o. m. den 1 januari 1960 och att anslaget på riksstaten därför nedskäres med ca 10 000 000 kronor.

Besparingsutredningen framhåller, att de senaste årens utveckling i fråga om de olika formerna av det statliga studentsociala stödet varit kraftigast i fråga om den för statsverket mest utgiftskrävande formen, nämligen naturastipendierna. Detta syntes utredningen aktualisera ett departementschefens uttalande i 1950 års principproposition, enligt vilket departementschefen ansåg en lösning av studiekostnadsproblemet efter stipendielinjen vara helt beroende av de statsfinansiella förutsättningarna, medan studielån vore att föredraga som mindre kostsamma än övriga stödformer. Utredningen ansåg det statsfinansiella läget ge anledning att ompröva gällande principer för fördelning av studiestödet på olika stödformer.

Vi delar den uppfattning som sålunda kommit till synes och finner det angeläget att en förskjutning äger rum främst mot statsgaranterade lån. Därvid förutsätter vi, att frågan om avdragsrätt för studiekostnader vid inkomstbeskattningen snarast genomföres. De orättvisor som nu gör sig gällande mellan barn vars föräldrar ligger å ena sidan omedelbart under och å andra sidan omedelbart över den inkomstgräns som tillämpas vid fördelningen av stipendierna skulle bl. a. elimineras genom här föreslagna reformer, samtidigt som en nettobesparing i fråga om statens driftsutgifter skulle möjliggöras. Vi föreslår, att åtgärder för att förverkliga här framförda förslag snarast igångsättes. Eftersom beslut rörande stipendieringen liksom avisering härom emellertid redan ägt rum beträffande hela läsåret 1959/60, föranleder nämnda förslag ingen ändring beträffande anslagsbeloppet för budgetåret 1959/60.

I. 5 Bidrag till elevhemsbyggnader inom det allmänna skolväsendet

Det statsfinansiella läget kräver en begränsning av bidragen till elevhemsbyggnader. Ifrågavarande anslag och den därtill knutna bidragsramen bör därför minskas med 2 000 000 kronor för innevarande budgetår.

I. 6 *Bidrag till driften av folkskolor m. m.*

Med hänsyn till den allmänna standardökning som ägt rum under de senaste åren anser vi att tillhandahållandet av fri undervisningsmateriel inte längre bör vara obligatoriskt för kommunerna och att den i det nya lärarlönebidraget ingående delen avseende kompensation för det enligt 1957 års riksdagsbeslut avlösta statsbidraget till fri undervisningsmateriel bör upphöra att utgå fr. o. m. den 1 januari 1960. Detsamma bör enligt vår mening även gälla det återstående kompensationsbelopp, som ingår i lärarlönebidraget. För löpande budgetår kan besparingen härigenom uppskattas till ca 7 000 000 kronor.

I. 12 *Bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn m. m.*

För att stimulera kommunerna att göra skolskjutsverksamheten mindre kostnadskrävande än vad för närvarande är fallet föreslår vi, att statsbidraget fr. o. m. den 1 januari 1960 skall utgå med 70 procent av de verkliga kostnaderna för anordnande av skolskjutsar. Härigenom kan utgifterna minskas med 3 000 000 kronor för innevarande budgetår.

K. 2—6 *Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.*

De sammanlagda anslagen under dessa punkter uppgår till mer än 12 000 000 kronor. Sedan radio och även TV fått en allt större spridning har ifrågavarande arbetsuppgifter förändrats, men konsekvenserna härav har i många fall icke dragits. En begränsning av bidragen med 25 procent torde kunna ske utan menliga verkningar för den verksamhet det här gäller. Vi föreslår, att en sådan minskning av statsbidragen genomföres fr. o. m. den 1 januari 1960. Besparingen under löpande budgetår kan beräknas till 1 500 000 kronor.

K. 10 *Utbildning av ungdomsledare*

Av rent principiella skäl motsätter vi oss att statsbidrag utgår till utbildning av ungdomsledare för de politiska organisationerna och föreslår, att bidrag härför upphör att utgå fr. o. m. den 1 januari 1960. Besparingen blir 55 000 kronor under innevarande budgetår.

K. 11 *Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet*

Enligt vår uppfattning bör ungdomens fritidsverksamhet bygga på frivilliga insatser. Tidigare erfarenheter visar, att det inte behövs något statligt stöd för att här nå utmärkta resultat. Att dela ut 3 000 000 kronor till omkring 1 000 000 deltagare i fritidsverksamheten är närmast att plöttra bort pengar. Vi föreslår, att statsbidraget upphör att utgå fr. o. m. den 1 januari 1960. Härmed kan 1 500 000 kronor sparas under innevarande budgetår.

K. 12 *Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer*

Då vi som nämnt motsätter oss att statsbidrag utgår till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer, föreslår vi att antalet instruktörsbidrag minskas med 6. I anledning härav kan 43 000 kronor sparas på anslaget detta budgetår.

Jordbruksdepartementet**C. 1—2 Lantbruksnämnderna: Avlöningar och omkostnader**

I samband med vårt förslag under nästföljande punkt om begränsning av lantbruksnämndernas verksamhet förordar vi en nedskärning av lantbruksnämndernas avlönings- och omkostnadsanslag på tillsammans 1 000 000 kronor.

C. 8 Bidrag till jordbrukets rationalisering

Med hänsyn bl. a. till det statsfinansiella läget föreslår vi att ovannämnda anslag och den därtill knutna bidragsramen reduceras med 2 000 000 kronor för löpande budgetår.

I. 5 Statens skogsförbättringsanslag

Anslaget på riksstaten uppgår till 3 600 000 kronor mot 2 600 000 kronor under föregående budgetår. Vi anser att 1 000 000 kronor bör kunna inbesparas under nu löpande budgetår.

I. 28 Bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.

Anslaget på riksstaten uppgår till 2 718 000 kronor. Nettoutgiften 1958/59 utgjorde 1 927 811 kronor. Enligt vår uppfattning bör anslaget kunna reduceras med minst 700 000 kronor under innevarande budgetår.

K. 18 Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m.

Den lagstiftning varigenom enskilt fiskevatten överförts till allmänt bör enligt vår mening redan vid nästa års riksdag radikalt omprövas. I avvaktan härpå bör ett visst uppskov med behandlingen av ifrågavarande ersättningsanspråk kunna godtagas. Under förutsättning att riksdagen uttalar sig för en omprövning av ovannämnda lagstiftning, varigenom tvånget att avstå enskilt fiskevatten upphäves, bör 1 500 000 kronor kunna inbesparas under nu löpande budgetår.

Handelsdepartementet**B. 7—12 Näringsfrihetsrådet m. m.**

Vi föreslår att den verksamhet som bedrivs av näringsfrihetsrådet, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor samt statens pris- och kartellnämnd fr. o. m. den 1 januari 1960 minskas i sådan omfattning, att anslagen till avlöningar och omkostnader kan reduceras med 590 000 respektive 70 000 kronor under nu löpande budgetår.

C. 22—23 Statens institut för konsumentfrågor

Vi anser att institutets verksamhet fr. o. m. den 1 januari 1960 bör inskränkas i den utsträckning vi tidigare i år yrkat, varigenom anslagen till avlöningar och omkostnader kan skäras ner med sammanlagt ca 200 000 kronor för innevarande budgetår.

C. 25 Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning

Vi föreslår att anslaget reduceras med 200 000 kronor och att bidragsramen för löpande budgetår fastställs till 400 000 kronor.

C. 34 Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

Det synes oss angeläget att det svenska atomenergiprogrammet göres till föremål för nytt övervägande och att man därvid, inte minst i besparings-syfte, bör företaga en allmän översyn av Aktiebolaget Atomenergis arbets-uppgifter och interna organisation.

I avvaktan härpå bör emellertid vissa besparingar kunna åstadkommas redan nu. Atombolaget har under föregående budgetår ökat sin personal med ungefär 25 procent. Genom en begränsning av vissa forskningsprojekt och genom en mera restriktiv utformning å den tekniska-administrativa sidan av bolagets verksamhet bör under nu löpande budgetår 5 000 000 kronor kunna inbesparas.

Riksdagen och dess verk m. m.

Riksdagen bör i sin egen verksamhet kunna spara 350 000 kronor under nu löpande budgetår.

Avskrivning av nya kapitalinvesteringar

C. Statens allmänna fastighetsfond

Staten beräknas först i januari månad 1960 sluta avtal om genomförandet av vissa av riksdagen tidigare beslutade byggnadsföretag. Vi föreslår därför att följande byggnader och byggnadsarbeten uppskjutes i väntan på en förbättring av det statsfinansiella läget.

Kommunikationsdepartementet

9. Ämbetsbyggnad i kvarteret Murmästaren i Stockholm.
10. Byggnadsarbeten för Statens bilinspektion.

Ecklesiastikdepartementet

14. Nybyggnad för biblioteksdepå.
16. Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala avseende nybyggnad för limnologiska institutionen och tillbyggnad av institutionen för fysiologisk botanik.
17. Byggnadsarbeten vid universitetet i Lund avseende tillbyggnad av de genetiska och kemiska institutionerna.
24. Nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö.
Besparingen på driftbudgeten torde bli ca 1 400 000 kronor.

Socialdepartementet

E. Statens utlåningsfonder

Vi föreslår att samtliga lån som efter den 1 januari 1959 utlämnas från lånefonden för allmänna samlingslokaler skall förräntas efter lägst statens normallåneränta. Härigenom uppkommer för löpande budgetår en besparing på minst 2 000 000 kronor.

Kommittéer och utredningar genom sakkunniga

De sammanlagda kostnaderna uppgår till ca 10 000 000 kronor per år. Vi anser att utgifterna för innevarande budgetår bör kunna nedbringas med 15 procent eller 1 500 000 kronor.

Resekostnadsersättningar och traktamenten

Dessa utgifter torde uppgå till minst 30 000 000 kronor per år. En utgiftsbegränsning på ca 12 procent eller 3 600 000 kronor bör enligt vår mening åstadkommas under innevarande budgetår.

Statsverkets tryckkostnader

Dessa torde röra sig om mer än 25 000 000 kronor per år. En begränsning med 10 procent eller 2 500 000 kronor bör genomföras för det löpande budgetåret.

Anslag under 500 000 kronor under II—III, V—VIII samt X—XII huvudtiteln

Under dessa anslag bör åstadkommas en sammanlagd besparing på 6 000 000 kronor.

Nyanställningar

Myndigheterna bör åläggas att föra en så restriktiv anställningspolitik att utformningen av denna i praktiken leder till ett partiellt anställningsstopp. I första hand bör extra anställning av administrativ personal uppskjutas. Undantag bör dock medgivnas för nyanställning av vård- och lärarpersonal. Hård återhållsamhet bör vidare iakttagas vid anbefallande av arbete på övertid. Vi anser att staten på detta sätt skulle kunna spara 12 000 000 kronor under innevarande år.

Reservationsmedelsbehållningarna

Regeringen bör uppmana myndigheterna att iakttaga så sträng återhållsamhet vid användningen av reservationsanslag att minskningen av reservationsmedelsbehållningarna kan begränsas till högst 100 000 000 kronor i stället för det belopp på 150 000 000 kronor som regeringen tidigare räknat med.

De ovan redovisade besparingsförslagen från vår sida är sådana som skulle slå ut i besparingar redan fr. o. m. ingången av 1960 och alltså påverka budgetutfallet för 1959/60. Dessutom framställer vi emellertid i särskild motion yrkanden, vilka för statsutgifternas del får effekt först för budgetåret 1960/61. Dessa avser bostadspolitikens område.

I anslutning till vårt förslag att gränsen för räntegarantien beträffande underliggande lån skall sättas till 4,5 procent i stället för nuvarande 3,5 procent förordar vi en höjning av räntan för tertiärlån och egnahemslån. Enligt vår uppfattning bör tertiärlån upp till 85 procent av belåningsvärdet förräntas efter 5,5 procent och över 85 procent av belåningsvärdet efter 6 procent. Beträffande egnahem föreligger den skillnaden gent mot flerfamiljshusen att de underliggande sträcker sig till 50 procent av belåningsvärdet mot 70 procent för flerfamiljshus. Med en lägre faktisk räntesats för underliggande lån än för de statliga bostadslånen får alltså egnahemsägare betala en högre ränta för den lånedel som ligger mellan 50 och 70 procent av belåningsvärdet. Med hänsyn härtill finns det anledning att fastställa en något lägre ränta för egnahem än för flerfamiljshus när det gäller statslånet. Med de av oss föreslagna räntesatserna för flerfamiljshus skulle fullständig likställighet erhållas, om räntan för egnahemslånet sattes till obetydligt över 5 procent. Enligt vår mening bör här en avrundning ske ned till 5 procent, helst som vi härutöver kommer att yrka på ett avskaffande av de räntefria stående delarna av egnahemslånet.

Vi anser vidare att de tilläggs lån som reaktiverats genom beslut av 1958 och 1959 års riksdagar bör vara räntebärande. Här föreslår vi en räntesats av 5,5 procent.

De förslag vi ovan framfört rörande inkomsterna skulle för budgetåret 1959/60 innebära en sammanlagd förstärkning på 90 000 000 kronor. Besparingarna ovan motsvarar nedprutningar uppgående till 484 000 000 kronor. Härtill kommer emellertid förslag som aktualiserats vid innevarande höst-session i särskilda propositioner, som vi i speciella motioner yrkar avslag på. I jämförelse med regeringens budget skulle utgifterna därigenom nedbringas med 45 000 000 kronor avseende barnbidragens höjning och med 4 000 000 som gäller höjning av statsbidraget till de erkända arbetslöshetskassorna. Vidare har man att räkna med ett indextillägg för folkpensionärerna därest omsättningsskatten införes, vilket skulle kosta 20 000 000 kronor under halvt budgetår, och med att statens egna utgifter på grund av omsättningsskatten skulle fördyras med 40 000 000 kronor under samma tid. Slutligen kommer att vår budget inte behöver belastas med det skattebortfall på 50 000 000 kronor som sammanhänger med regeringens förslag till ändrade skatteskalor. Mot regeringens budgetförbättring på grund av omsättningsskattens införande och skärpningen av energibeskattningen, sammanlagt något över 500 000 000 kronor, står alltså för vår del en förstärkning av driftbudgeten som kan beräknas till drygt 740 000 000 kronor.

Kapitalbudgeten

Beträffande flerfamiljshusen är de statliga produktionssubventionerna numera i det väsentliga avskaffade. Konsekvensen synes oss bjuda att låta motsvarande subventioner bortfalla även beträffande egnahemmen. Vi förordar, att fr. o. m. ingången av 1960 räntefri stående del av egnahemslånet inte vidare skall utgå.

Såsom framgår av bilaga 3 till denna motion liksom av en i anslutning därtill väckt särskild motion förordar vi, att aktierna i LKAB skall utbjudas till allmänheten. Skälen härtill är anförda tidigare i denna motion. I vad mån köpeskillingar kan komma att inflyta före den 1 juli 1960 är givetvis svårt att med någon säkerhet ange. Vi uppskattar för vår del det tillskott till kapitalbudgeten som genom en sådan försäljning skulle erhållas och varmed alltså statens sammanlagda lånebehov skulle kunna nedbringas till ett belopp av 300 à 400 miljoner kronor.

Verkningarna av högerpartiets nu framlagda budgetförslag på budgetåret 1960/61

De i bilaga 1 specificerade förslagen till inkomstförbättringar och besparingar för budgetåret 1959/60 får effekt först fr. o. m. den 1 januari 1960 och omfattar sålunda blott ett halvt budgetår. Ett accepterande av vårt alternativ skulle följaktligen ge en väsentligt större förbättring av budgeten när det gäller 1960/61. Härnedan specificeras till en början de förändringar som har samband med våra förslag att revidera riksdagsbeslut fattade under innevarande års riksdags vårsession.

Inkomstförbättringar	Kronor
Höjning av folkpensionsavgiften med 0,5 %	100 000 000
» » skatterna å vin, sprit och tobak	110 000 000
Införande av förvaltningsavgift vid bostadslånegivningen	4 000 000
	<hr/>
	Summa 214 000 000

Besparingar

Socialdepartementet

A. 3	Socialattachéer	230 000
C. 1	Mödrahjälp	5 500 000
C. 2	Mödrahjälpsnämnderna	175 000
C. 7	Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem	7 000 000
C. 10	Allmänna barnbidrag	375 000 000
C. 11	Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag	1 000 000
C. 19	Ferieresor för barn	2 000 000
C. 20—22	Husmoderssemesterverksamheten	2 500 000
F. 5	Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bo- stadsbyggnadslån	110 000 000
F. 6	Bostadsrabatter	27 000 000
F. 7	Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet	2 000 000
G. 5	Bidrag till sjukkassor m. m.	122 000 000

Kommunikationsdepartementet

B. 20	Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp	15 000 000
I. 3	Driftbidrag till statens järnvägar	40 000 000

Ecklesiastikdepartementet

H. 17	Studiebidrag och stipendier	18 000 000
I. 5	Bidrag till elevhemsbyggnader inom det allmänna skol- väsendet	2 000 000

		Kronor
I. 6	Bidrag till driften av folkskolor m. m. (fria läroböcker och resterande kompensationsbelopp)	18 000 000
I. 12	Bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn m. m.	5 500 000
K. 2—6	Bidrag till föreläsningverksamhet m. m.	3 000 000
K. 10	Utbildning av ungdomsledare (politiska)	110 000
K. 11	Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet	3 000 000
K. 12	Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer (politiska)	86 000

Jordbruksdepartementet

C. 1—2	Lantbruksnämnderna: Avlöningar och omkostnader ...	2 000 000
C. 8	Bidrag till jordbrukets rationalisering	2 000 000
I. 5	Statens skogsförbättringsanslag	1 000 000
I. 28	Bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.	700 000
K. 18	Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m. ...	3 000 000

Handelsdepartementet

B. 7—12	Näringsfrihetsrådet m. m.	1 320 000
C. 22—23	Statens institut för konsumentfrågor	400 000
C. 25	Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning ...	200 000
C. 34	Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi .	10 000 000

Riksdagen och dess verk m. m. 700 000

Avskrivning av nya kapitalinvesteringar

E. Statens utlåningsfonder

1. Lånefonden för allmänna samlingslokaler	5 000 000
Kommittéer och utredningar genom sakkunniga	3 000 000
Resekostnadsersättningar och traktamenten	7 500 000
Statsverkets tryckkostnader	5 000 000
20 % besparing på anslag under 500 000 under II—III, V—VIII samt X—XII ht	12 000 000

Summa besparingar 812 921 000

De här återgivna inkomstförbättringarna och utgiftsbesparingarna innebär en sammanlagd förstärkning av budgeten med 1 027 milj. kr — utan allmän omsättningsskatt och skärpt energiskatt. Härutöver kommer de utgifter regeringen vill ikläda sig för höjning av barnbidragen, 90 milj., höjda bidrag till arbetslöshetskassorna, 8 milj., ett indextillägg för folkpensionärerna, 40 milj., samt statens egen kostnad på grund av omsättningsskatten, 80 milj. Vidare har man att räkna med sådana besparingsförslag som högerpartiet framlade vid 1959 års vårsession men vilka av tekniska skäl inte kunnat återupprepas nu. De väsentligaste av dessa utgör skatteersättningen till kommunerna och bidraget till skolmåltider. Genom dessa och övriga här ej angivna förslag kan ytterligare besparingar uppnås ej understigande 100 milj. kr. Förslagen kommer att på nytt aktualiseras i början av 1960 års riksdag. De förslag på bostadspolitikens område som får effekt först 1960/61 och som inte upptagits i specifikationen här ovan innebär en inkomstförbättring överstigande 50 milj. kr.

Sammanlagt når vår budgetförstärkning, sådan den nu kan överblickas, upp till ett belopp överstigande 1 300 milj. kr., varav över 1 100 milj. i rena besparingar.

En ytterligare begränsning av lånebehovet uppnås genom våra förslag på kapitalbudgetens område.

Försäljning av statens innehav av aktier i LKAB

Den aktiepost i LKAB som enligt vår mening i första hand bör försäljas omfattar de aktier som staten med utnyttjande av sin inlösningsrätt övertog från TGO. En så stor emission som det här är fråga om kan emellertid inte göras på en gång, utan att marknaden överansträngs. Utbudet bör alltså uppdelas i trancher och marknadsens reaktion bör avvaktas före varje särskild tranch.

Erbjudandet till medborgarna att köpa aktier i LKAB bör göras i december månad i år. Detta erbjudande kan lämpligen omfatta ett aktieinnehav med ett försäljningsvärde av storleksordningen 500 milj. kronor. Teckningstiden bör göras förhållandevis lång för första tranchen, förslagsvis från den 1 december 1959 till den 30 juni 1960. Aktier, som försäljes och för vilka likvid erlägges under december månad i år eller i januari månad 1960, bör vara utdelningsberättigade från och med verksamhetsåret 1959/60. För aktier som försäljes därefter bör andra villkor gälla.

Högsta antalet aktier någon må teckna — endast fysiska personer bör ifrågakomma — bör sättas till 200. Skulle den först utbudna tranchen övertecknas bör teckningarna reduceras trappstegsvis, så att först tillgodoses de tecknare som anmält sig upp till förslagsvis 5 aktier, därefter de som vill gå upp till 10 aktier o. s. v. Särskild valordning för de många aktieägarnas delaktighet i beslutanderätten bör fastställas av riksdagen, huvudsakligen i överensstämmelse med vad som gäller för vissa folkförsäkringsföretag. Enligt denna valordning bör den enskilde aktieägarens möjligheter att utöva inflytande begränsas på sådant sätt, att eventuella försök att till ett färre antal koncentrera aktieinnehavet förlorar sin mening.

Försäljningen bör ske på bredast möjliga bas. Enligt sedvanliga villkor bör för densamma engageras samtliga fondkommissionärer, sparbanker, jordbrukskassor och posten.

Som likvid för tecknade aktier bör godtagas statsskuldförbindelser av det slag som enligt vad anförts i vår motion på särskild önskan utfärdas i samband med höstens utbetalande av överskjutande skatt.

Med ledning av de redovisningar som föreligger för åren 1951—1958 har ett försök gjorts att räkna fram marknadsvärdet på aktierna i LKAB. Hän- syn har då tagits till de framräknade bruttovinsterna, till avskrivningsbe- hovet och till skattekostnaderna. Under förutsättning att man räknar det förräntningskrav som marknaden förväntar av placeringar i aktier av den styrka det här gäller till 4 procent, skulle marknadsvärdet bli ungefär 5 gånger pari. Då staten begagnade sin inlösenrätt betalade den ett kursvärde på ca 3,5 gånger pari. Priset för den del av aktieinnehavet som återköpts av TGO motsvarar ungefär 4,5 gånger parivärdet på de övertagna aktierna.

Det förefaller skäligt och rationellt att nu fastställa en emissionskurs som motsvarar 4,5 gånger pari. Detta kan uttryckas på så sätt att bolagets reella aktiekapital utgör 2 250 miljoner kronor.

För överskådlighetens och enkelhetens skull bör priset på de aktier som nu utbjudes vara lika med deras nominella värde. Detta nominella värde

bör sättas till 100 kronor. Innebörden härav är alltså att företagets totala kapital uppdelas i 22,5 miljoner aktier à 100 kronor. Den tranch som nu skulle utbjudas skulle följaktligen omfatta 5 miljoner aktier à 100 kronor. Att bedöma hur stor del av denna som kommer att finna avsättning är mycket svårt. Skäl talar emellertid för en förmodan om stark efterfrågan. Det förefaller troligt att större delen av tranchen, 300—400 miljoner kronor, skulle kunna inflyta under närmaste halvår genom den ifrågasatta försäljningen.

Högsta aktieinnehavet per person enligt dessa riktlinjer skulle alltså motsvara ett sparkapital på 20 000 kronor.